

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.087 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Палійчуку Володимиру Богдановичу** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Практика ЄСПЛ як джерело земельного права України»**.

«02» липня 2026 року.

ПАЛІЙЧУК Володимир Богданович, 1998 року народження, громадянин України. Освіта вища: у 2021 році закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка та здобув відповідно ступінь магістра з відзнакою за спеціальністю «Правознавство».

На даний час надає юридичні консультаційні послуги компаніям у сфері ІТ.

Аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Науковий керівник: **КОСТЯШКІН Іван Олександрович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

За темою дисертації та відповідно до її змісту опубліковано вісім наукових статей, сім з яких опубліковані у фахових українських наукових виданнях, а одна у науковому виданні Visegrad Journal on Human Rights, який належить до періодичних наукових видань держав, які входять до Європейського Союзу (Словаччина). Окрім цього, результати наукового дослідження були опубліковані у вигляді восьми тез конференцій:

1. Марченко С. І., Палійчук В. Б. Автономне тлумачення поняття «майно» у практиці ЄСПЛ в контексті земельного та аграрного права України. Часопис Київського університету права. 2021. вип. 1. С. 253–257. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.49>.

2. Paliichuk V. The practice of the European Court of Human Rights regarding the criteria for the lawfulness of interference with land ownership. Підприємництво, господарство і право. 2023. вип. 5. С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.5.05>.

3. Paliichuk V. The legal nature of the ECtHR case law as a source of land law in Ukraine. Підприємництво, господарство і право. 2024. вип. 2. С. 16–22. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.2.03>.

4. Палійчук В. Б. Принцип "належного урядування" у практиці ЄСПЛ у контексті вирішення земельних спорів в Україні. Аналітично-

порівняльне правознавство. 2025. вип. 4. С. 70–74. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.10>.

5. Палійчук В. Б. Захист земельних прав через механізм справедливого суду: аналіз практики ЄСПЛ. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. вип. 4. С. 75–80. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.11>.

6. Paliichuk V. The role of ECtHR case law in land law: the experience of Ukraine compared to other states. Visegrad Journal on Human Rights. 2025. вип. 2. С. 100–104. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.15>.

7. Палійчук В. Б. Теоретико-правові підходи до визначення практики ЄСПЛ як джерела земельного права України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. вип. 6. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.24>.

8. Костяшкін І. О., Палійчук В. Б. Функції практики Європейського суду з прав людини у механізмі регулювання земельних правовідносин. Аналітично-порівняльне правознавство. 2026. вип. 2. С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.5>.

9. Палійчук В. Б. Практика ЄСПЛ як джерело земельного права. Сорок сьомі економіко-правові дискусії : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Львів, 27 травня 2020). Львів, 2020. С. 87–91.

10. Палійчук В. Б. Проблеми використання практики ЄСПЛ при вирішенні земельних судових спорів. П'ятдесят другі економіко-правові дискусії : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Львів, 25 листопада 2020). Львів, 2020. С. 60–63.

11. Палійчук В. Б. Вплив рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук і Цицюра проти України» на практику вітчизняних судів. Ринок землі: практика застосування законодавства : збірник матеріалів науково-практичної онлайн конференції студентів та аспірантів (Харків, 2 квітня 2021). Харків, 2021. С. 242–244.

12. Палійчук В. Б. Принцип пропорційності у практиці ЄСПЛ як критерій правомірності втручання у право власності на землю. Актуальні питання розвитку юридичної науки та практики : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 травня 2021). Київ, 2021. С. 48–49.

13. Палійчук В. Б. Проблеми застосування при вирішенні земельних судових спорів рішень ЄСПЛ, які не мають офіційного перекладу. Двадцять перші осінні юридичні читання : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 6 жовтня 2022). Хмельницький, 2022. С. 245–246.

14. Палійчук В. Б. Критерій пропорційності як складова правомірного втручання у право власності на землю у практиці ЄСПЛ. Актуальні проблеми реформування земельних, аграрних, екологічних та трудових правовідносин : збірник тез всеукраїнського науково-практичного круглого столу (Хмельницький, 31 травня 2024). Хмельницький, 2024. С. 46–48.

15. Палійчук В. Б. Застосування при вирішенні земельних спорів рішень ЄСПЛ у справах, у яких Україна не є стороною. Вісімдесят восьмі економіко-правові дискусії : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Тернопіль, Україна – Ополе, Польща, 18-19 липня 2024). Львів, 2024. С. 26-28.

16. Палійчук В. Б. Практика Європейської комісії з прав людини як джерело земельного права України. Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави : збірник тез XXIX щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів (Хмельницький, 27 березня 2025). Хмельницький, 2025. С. 79–80.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензентка – АНІКІНА Галина Володимирівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Простежується певна суперечність щодо консультативних висновків ЄСПЛ. У роботі обґрунтовується, що вони не мають обов’язкової сили та не є джерелом права, однак одночасно наголошується на необхідності їх обов’язкового врахування судами. Такий підхід є загалом логічним, але потребує чіткішого пояснення співвідношення між поняттями «джерело права», «обов’язковість» та «врахування». Інакше виникає ризик подвійного тлумачення правової природи консультативних висновків.

2. Не до кінця узгодженим в дисертаційному дослідженні виглядає і питання ієрархії джерел права. У висновках зазначено, що практика ЄСПЛ займає те саме місце у системі джерел земельного права, що і Конвенція, тобто є вищою за національне законодавство. Водночас у тексті не приділено достатньої уваги співвідношенню практики ЄСПЛ з Конституцією України та рішеннями Конституційного Суду України.

Доцільно більш детально обґрунтувати межі пріоритету практики ЄСПЛ у випадку потенційного конфлікту із конституційними положеннями або правовими позиціями КСУ.

3. Потребує додаткової аргументації й висновок про те, що «земельні відносини завжди містять майновий елемент». Це твердження є дещо категоричним, оскільки окремі земельні правовідносини можуть мати переважно публічно-правовий, екологічний або управлінський характер.

Доцільно було б уточнити, що майновий елемент є домінуючим у більшості земельних відносин або у відносинах щодо володіння, користування та розпорядження землею.

4. Недостатньо обґрунтованим виглядає також висновок про те, що «ЄСПЛ фактично захищає право власності осіб, які не були оформлені власниками земельної ділянки». У такому формулюванні виникає ризик надмірного узагальнення, оскільки Суд переважно захищає не саме право власності, а майновий інтерес чи легітимне очікування, які визнаються

«майном» у розумінні Конвенції. Тут варто чіткіше розмежувати захист права власності та захист майнового інтересу.

5) У частині, присвяченій незалежності та безсторонності суду, варто глибше розкрити практичне значення об'єктивного та суб'єктивного критеріїв неупередженості саме для земельних спорів. Наприклад, доцільно обґрунтувати, чому земельні спори є особливо чутливими до ризиків зовнішнього впливу через значну економічну цінність земельних ресурсів, участь органів державної влади та місцевого самоврядування або наявність суспільного інтересу щодо використання земель.

6) Окремої уваги потребує питання «розумного строку». У роботі наведено практику ЄСПЛ, однак варто більш детально пояснити, чому надмірна тривалість розгляду земельних спорів має особливо негативний вплив на особу. Наприклад, тривале вирішення спору може унеможливлювати використання земельної ділянки, здійснення господарської діяльності, забудову, державну реєстрацію прав або отримання прибутку від землекористування.».

Рецензент – ІВАНИЦЬКИЙ Андрій Мирович, доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Потребує додаткового обґрунтування позиція автора щодо визначення прецедентного характеру практики Європейського суду з прав людини як створюваний наднаціональною судовою установою в процесі тлумачення Конвенції інтерпретаційно-правовий прецедент, що є обов'язковим для використання при регулюванні земельних правовідносин та вирішенні земельних спорів в Україні і фактично надання йому автором змісту та статусу «класичного» прецеденту як джерела права, проте, на наше переконання, автор не враховує численні наукові твердження, що практика Суду тяжіє до усталеної судової практики, або до прецеденту романо-германської правової системи, адже Суд фактично здійснює динамічну правозастосовну та правоінтерпретаційну діяльність щодо положень Конвенції в умовах сьогодення та з метою забезпечення ефективного захисту прав індивіда, що також не заперечується самим автором в межах своєї роботи, який визначає Конвенцію як «живий інструмент», що розкривається якраз через динамічне тлумачення її положень Судом. Як наслідок, цікавить остаточна позиція автора щодо дійсного юридичного статусу в межах своєї роботи практики Суду як «класичного» прецеденту або усталеної судової практики.

2. Суперечливим в плані доцільності видається запропоноване автором внесення змін до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», в контексті закріплення, що консультативні висновки Суду не мають обов'язкової сили, адже вказане положення дублюється зі змістом ст. 5 Протоколу № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що як вірно

відзначає автор у межах своєї роботи, в силу принципу примату міжнародного автора, є вищим актом в порівнянні із законами України та вже є частиною національного законодавства України в силу його ратифікації.

3. Автор в межах роботи оперує поняттями «захист земельних прав» та «механізм захисту земельних прав», які раціонально використовувати в розрізі теми його праці, проте, на наше переконання, автору доцільно надати своє власне авторське визначення та зміст вказаних понять, що, в тому числі, додатково обґрунтувало наукову новизну його дослідження».

Офіційна опонентка – КОВАЛЕНКО Тетяна Олександрівна, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри земельного та аграрного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. На с. 26 та с. 43 дисертації автор пропонує власне визначення поняття «джерело земельного права» як офіційної форми зовнішнього вираження правових норм (загальнообов'язкових правил поведінки), що регулюють суспільні відносини щодо володіння, користування, розпорядження, управління і охорони земель.

Погоджуючись із необхідністю доктринального дослідження та визначення поняття «джерело земельного права» варто звернути увагу, що дисертант доволі звужено підходить до визначення поняття земельних відносин. Наприклад, у підручнику «Земельне право» за редакцією М. В. Шульги зазначається, що до предмету земельного права входять правовідносини щодо права власності на землю, відносини із охорони і відновлення земель, здійснення публічного управління у сфері земельних відносин, застосування юридичної відповідальності за земельні правопорушення та ін. На підставі узагальнення існуючих в доктрині земельного права визначень земельних відносин пропонується до їх складу включати відносини, пов'язані з використанням, охороною та відновленням земель (Див.: Земельне право: підручник. 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. С. 7). Подібної позиції дотримується А. М. Мірошніченко, який визначає земельні відносини як відносини, що пов'язані із використанням, охороною та відтворенням землі (Див.: Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. С. 15). В земельно-правовій науці є більш деталізовані визначення земельних правовідносин. Так, В. В. Носік визначає предмет земельного права як «врегульовані нормами та методами земельного, приватного, публічного права суспільні відносини, що виникають між суб'єктами у процесі здійснення права власності на землю Українського народу, державного і самоврядного регулювання земельних відносин, виконання заходів з охорони і раціонального використання землі як основного національного багатства, захисту суб'єктивних земельних прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб, територіальних громад, держави» (див.: Носік В. В. Право власності на землю Українського народу:

монографія. К: Юрінком Інтер, 2006. С. 154). Тому автору варто було б приділити більше уваги аналізу поняття «земельні відносини» у процесі обґрунтування власного визначення поняття «джерело земельного права».

2. На с. 83-85 дисертації автор звертає увагу на відсутність офіційних перекладів багатьох рішень ЄСПЛ, що призводить до проблеми несистемного та непрофесійного перекладу судових рішень, створює ризики викривленого розуміння правової позиції. Підтримуючи вказаний підхід пошукувача, водночас варто звернути увагу на роль Платформи обміну знаннями ЄСПЛ-KS (Knowledge Sharing Platform-ECHR), українську версію якої було презентовано у 2025 році за підтримки Верховного Суду та міжнародних партнерів. ЄСПЛ-KS (ECHR-KS) – це офіційна онлайн-платформа Європейського суду з прав людини для обміну знаннями, яка забезпечує зручний доступ до аналітичних матеріалів, посібників із судової практики та рішень Суду. Ресурс є повноцінно доступним українською мовою для юристів, адвокатів, суддів та науковців.

3. Аналізуючи принцип пропорційності, який є третім елементом триступеневого тесту Європейського суду з прав людини при перевірці правомірності позбавлення права власності на землю, дисертант приходить до висновку, що вимога надання оперативної, адекватної та ефективної компенсації за експропріацію земельних ділянок як міжнародний принцип стосується лише іноземців (с. 128-129). У цьому зв'язку виникає питання, чи не порушує приписи Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів, що обумовлюється повномасштабною агресивною війною, яку російська федерація розв'язала проти України та Українського народу, вчиняючи злочини проти людства з порушенням норм міжнародного права. Відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 3 березня 2022 р. до об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів, які примусово вилучаються, віднесено зокрема нерухоме майно, що знаходяться (зареєстровано) на території України та безпосередньо або через афілійованих осіб належать Російській Федерації та її резидентам. До особливостей припинення права власності на земельні ділянки в Україні громадян російської федерації та юридичних осіб російської федерації в порядку примусового вилучення можна віднести, зокрема, те, що таке вилучення здійснюється без будь-якої компенсації їх вартості, об'єкти права власності резидентів РФ підлягають подальшому продажу у порядку, визначеному Урядом України, а кошти, отримані від цього продажу, зараховуються до Державного бюджету та спрямовуються до фонду ліквідації наслідків збройної агресії.

4. У дисертаційному дослідженні запропоновано уточнити визначення поняття «практика Європейського суду з прав людини» в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (с. 25, с. 96-98, с. 100). Зокрема, автор пропонує під практикою ЄСПЛ розуміти як усі рішення та ухвали, що були прийняті Європейським

судом з прав людини у справах проти України, так й інших держав. Водночас з метою дотримання вимог законодавчої техніки видається доцільним уточнити, які саме рішення та ухвали можуть вважатись практикою ЄСПЛ.

5. В тексті дисертації та у висновках, що виносяться на захист, автор обґрунтовує необхідність внесення змін та доповнень до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, що безумовно заслуговує на підтримку. Водночас робота мала б ще більш практичне спрямування, якби дисертант підготував відповідні законопроекти та додав до дисертації як додатки».

Офіційна опонентка – ІГНАТЕНКО Ірина Володимирівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У роботі дисертант обґрунтовує прецедентну правову природу практики Європейського суду з прав людини як джерела земельного права України та пропонує її авторське дефініційне визначення як інтерпретаційно-правового прецеденту. Водночас на сторінках 87-91 автор детально досліджує юридичну природу консультативних висновків Європейського суду з прав людини і доходить висновку, що вони не є джерелом права, оскільки не мають обов'язкової правової сили, хоча й повинні враховуватися вітчизняними судами під час вирішення питань, пов'язаних із гарантованими Конвенцією правами.

На основі цих тверджень, було б цікаво при захисті роботи почути думку автора з приводу того, чи не вбачає він теоретичного протиріччя у позбавленні консультативних висновків Європейського суду з прав людини статусу джерела права, враховуючи, що вони приймаються тією ж наднаціональною судовою установою в процесі автентичного тлумачення Конвенції та її Протоколів? Яким чином, на думку дисертанта, запропоноване ним доповнення до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» щодо врахування консультативних висновків вплине на стабільність правозастосування, і чи не призведе це на практиці до розмивання меж між обов'язковими інтерпретаційними прецедентами та необов'язковими актами Суду у земельній сфері?

2. Здобувач на сторінках 129-138 детально аналізує сутність категорії «інтереси суспільства» як складової елементів триступеневого тесту Європейського суду з прав людини на правомірність позбавлення особи права власності на землю. Автор пропонує власне визначення цього поняття в контексті практики Суду, підкреслюючи, що інтереси суспільства охоплюють політичні, економічні, екологічні, безпекові та інші потреби, які виправдовують втручання за умови дотримання принципів законності та пропорційності (стор. 180).

При цьому в роботі бракує позиції автора щодо того, яким чином має бути нормативно деталізоване правове регулювання балансування цих «інтересів суспільства» в умовах наявності широкої дискреції національних органів влади? Які саме критерії чи правові запобіжники, на думку дисертанта, доцільно закріпити на рівні земельного законодавства України, щоб виключити ризики свавільного або суб'єктивного тлумачення «публічних потреб» суб'єктами владних повноважень під час примусового припинення прав на земельні ділянки, особливо у випадках, коли йдеться про вилучення земель для приватних інвестиційних проєктів, які декларуються як такі, що мають суспільне значення? Хотілося б почути розширені міркування з цього приводу під час публічного захисту дисертації.

3. Досліджуючи складові елементи «триступеневого тесту» Європейського суду з прав людини у контексті земельних спорів, здобувач приділяє значну увагу принципу пропорційності (стор. 138-141), який передбачає дотримання справедливого балансу між інтересами суспільства та приватного власника. Автор цілком обґрунтовано зазначає, що невід'ємною умовою правомірного позбавлення або обмеження прав на землю у практиці Суду є наявність компенсації, її адекватний розмір, а також своєчасна поведінка державних органів. Водночас у роботі бракує деталізації правового механізму реалізації цих вимог у національному земельному законодавстві. Зокрема, хотілося б почути позицію дисертанта стосовно того, як саме на рівні норм Земельного кодексу України має бути врегульовано порядок визначення «справедливого розміру компенсації» за вилучення земельних ділянок для суспільних потреб, якщо ринкова вартість землі суттєво відрізняється від її нормативної грошової оцінки? Які конкретні законодавчі запобіжники пропонує здобувач для того, щоб унеможливити ситуації, коли тривала невплата державою присуджених сум за відібрані земельні ресурси визнається Європейським судом з прав людини порушенням права мирного володіння майном, зважаючи на обмежені фінансові можливості державного бюджету у сучасних реаліях? Висловлення здобувачем власних міркувань стосовно окреслених питань під час публічного захисту дисертації дозволить повніше оцінити практичне значення сформульованих ним теоретичних висновків.

4. Дисертант у підрозділі 2.2. слушно відзначає значущість принципу «належного урядування» у межах практики Європейського суду з прав людини та структурує вимоги Суду до діяльності публічної адміністрації у сфері земельних правовідносин (обов'язок діяти вчасно, послідовно, дотримуватися власних процедур та покладати негативні наслідки своїх помилок на державу, а не на землевласників).

У цьому контексті цікаво почути позицію автора щодо новітніх практичних тенденцій, коли в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення національної безпеки державні органи змушені діяти у формі швидкого, оперативного та подекуди дискреційного втручання у земельні права (наприклад, при примусовому відчуженні, вилученні або встановленні особливих режимів використання земель для потреб оборони). Оскільки

практика Європейського суду з прав людини вимагає суворого дотримання процедур і мінімізації помилок владних органів, хотілося б з'ясувати позицію автора щодо того, яким він бачить правовий механізм збалансування вимог принципу «належного урядування» (зокрема, щодо обов'язку держави негайно виправляти власні помилки та компенсувати збитки) з нагальними безпековими та безпеково-публічними потребами держави в особливий період? Які зміни до чинного законодавства, що регулює управління земельними ресурсами в умовах кризових ситуацій, доцільно внести, щоб забезпечити триступеневий критерій правомірності втручання Європейського суду з прав людини без втрати оперативної спроможності суб'єктів владних повноважень?».

Голова ради – БРИГІНЕЦЬ Олександр Олексійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Повністю підтримую пропозиції першої опонентки в тому, що пропозиції, які сформулював здобувач, варто було відобразити в відповідних законопроектах».

Результати голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **ПАЛІЙЧУКУ Володимиру Богдановичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.087

Олександр БРИГІНЕЦЬ